Asiantuntijalausunto
Asianumero: E 58/2023
Päivämäärä: 8.3.2024

Minna Kivimäki
Kansliapäällikkö

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

Liikenne- ja viestintäministeriön lausunto valtioneuvoston E-kirjeeseen E 58/2023 ”Suomen avaintavoitteet EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan vaikuttamiseksi”

Suomen pääprioriteetit tulevan komission ohjelmaan on määritelty E-kirjeessä E 58/2023. E-kirjeen mukaan EU on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Suomi on aktiivinen, luotettava ja ratkaisuhakuinen jäsenmaa, joka toimii aloitteellisesti, rakentavasti ja ennakoivasti edistääkseen omia tavoitteitaan. Suomen tavoitteena on globaalisti vahva ja toimintakykyinen EU, joka edistää jäsenvaltioidensa ja kansalaistensa turvallisuutta, hyvinvointia ja taloudellisia etuja. Suomen pääprioriteetit tulevan komission ohjelmaan vaikuttamisessa ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen; Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen; sekä puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen

Tulevaan komissioon vaikuttamisessa LVM keskittyy erityisesti E-kirjeen E 58/2023 seuraaviin alaotsikoihin: strateginen kilpailukyky; puhdas ja digitaalinen siirtymä; sekä kokonaisturvallisuus ja vahvempi Eurooppa.

E-kirjeen mukaisesti yleisiä periaatteita LVM:n EU-vaikuttamisessa ovat:
- Vähemmän ja parempaa sääntelyä. Sääntelystä kasvun edellytyksiin.
- Toimeenpanoon keskittyminen: 55-valmiuspaketti, digi- ja datasääntely jne.
- Panostettava vaikutustenarviointiin.
- Varmistettava koherentti lähestymistapa: EU:ssa sisäisesti, EU:n sisä- ja ulkomarkkinat, EU:n toiminta kumppaneiden kanssa.
- Läpileikkaavina teemoina teknologianeutraalisuus, taloudellinen kestävyys, turvallisuus, huoltovarmuus, resilienssi.

Osana ennakkovaikuttamista tulevan komission viisivuotisohjelmaan LVM on julkaissut vaikuttamispaperit: 1) Tulevaisuudenkestävä eurooppalainen liikennejärjestelmä, 2) Digisääntelyn supervallasta digikasvun supervallaksi ja 3) EU:n globaalin teknologiajohtajuuden vahvistaminen. Vaikuttamispaperit syventävät ja tarkentavat E-kirjeen linjauksia LVM:n hallinnonalan asioiden osalta.

Tulevaisuudenkestävä eurooppalainen liikennejärjestelmä

Tulevaisuudenkestävä eurooppalainen liikennejärjestelmä rakennetaan LVM:n näkemyksen mukaan digitaalisen ja puhtaan kaksoissiirtymän avulla. EU:n tulisi edistää digitaalista siirtymää kolmella tasolla:
1. Infrastruktuuri (instrumentteina etenkin TEN-T ja CEF)
2. Data (reaaliaikainen data, tekoäly, uudet teknologiat)

3. Palvelut (multimodaaliset liikkumispalvelut, lippu- ja maksujärjestelmät)

Puhdasta siirtymää edistettäessä keskeistä on 55-valmiuspaketin toimeenpano ja 2040-tavoitteiden edistäminen (ml. TKI-toimien avulla). Meri- ja lentoliikenteen päästövähennyksissä tulisi hakea ensisijaisesti globaaleja ratkaisuja. Tulevaisuudenkestävää eurooppalaista liikennejärjestelmää on edistettävä teknologianeutraalein ratkaisuin ja jäsenmaiden erityisolosuhteet – kuten talvimerenkulku ja pitkät etäisyydet – huomioiden. EU:n on panostettava liikennejärjestelmäkehitystyössä turvallisuuteen, sotilaalliseen liikkuvuuteen ja huoltovarmuuteen.

Digisääntelyn supervallasta digikasvun supervallaksi

LVM:n näkemyksen mukaan EU:n sääntelyvaltaa on muutettava aktiivisemmin digitaaliseksi kasvuksi. Tämä edellyttää budjetoinnin, politiikan välineiden ja sääntelyn koordinointia. Tulevalla viisivuotiskaudella on keskityttävä ensisijaisesti 2019-2024 komission antaman sääntelyn tehokkaaseen toimeenpanoon ja EU:n digitaalisen vuosikymmenen 2030 tavoitteiden toteuttamiseen. Viestintäverkkoja, datanvälityksen ja -hallinnan rakenteita, suurteholaskentaa sekä tekoälyä on kehitettävä pilvipalveluiden ja reunalaskennan kautta. Turvallisuuden ja luottamuksen periaatteet on varmistettava ennen uusien teknologioiden käyttöönottoa, sillä digitaaliset sisämarkkinat eivät voi toimia ilman, että kaikki toimijat voivat luottaa järjestelmään. EU:n on asetettava etusijalle kriittisen viestintäinfrastruktuurinsa resilienssin vahvistaminen mm. turvallisuuden korostamisella standardoinnissa ja kehittyvien teknologioiden integroinnilla riskienhallintamalleihin. Myös EU:n sisä- ja ulkomarkkinoiden yhdenmukaisuutta on vahvistettava.

EU:n globaalin teknologiajohtajuuden vahvistaminen

LVM:n mukaan EU:n on varmistettava, että uusia teknologioita koskevat kansainväliset standardit ja normit ovat ihmiskeskeisiä ja ihmisoikeuksiin perustuvia sekä tukevat Euroopan kilpailukykyä, demokraattisia arvoja ja kestävää kehitystä. EU:n on edistettävä globaalisti turvallisia yhteyksiä, datainfrastruktuuria ja digitaalisia palveluja luotettavien teknologioiden ja toimittajien avulla. Kansainvälisellä yhteistyöllä ja kumppanuuksilla EU voi edistää eurooppalaisia ratkaisuja ja investointeja globaalisti. EU:n tulee varmistaa, että se toimii sisäisesti ja ulkoisesti yhtenäisesti. Yhtenäinen ääni kansainvälisillä areenoilla edellyttää EU:lta sisäistä koordinaatiota sekä vuoropuhelua eurooppalaisten yritysten, tutkimuslaitosten ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Lopuksi – pohdintaa EU:n suunnasta

LVM yhtyy E-kirjeessä E 58/2023 esitettyyn näkemykseen siitä, että seuraavalla lainsäädäntökaudella Suomen kannalta keskeisiä kilpailukykypolitiikan painotuksia ovat riippuvuuksien uudelleenarviointi sekä vastaaminen kovenevaan globaaliin kilpailuun investoinneista, osaavasta työvoimasta, teknologisesta johtajuudesta ja raaka-aineista. EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin vahvuuksien kehittämiselle ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin.

EU:lla on hyviä mahdollisuuksia teknologisessa kilpailussa, mutta menestyminen nopeasti etenevässä globaalissa kilpailussa edellyttää EU:lta aktiivisia ja päättäväisiä toimia.

Strategisuuden ja isosti tekemisen on oltava keskiössä tulevan komission työssä. Hallinnollisen taakan vähentäminen ja sisämarkkinoiden kehittäminen edellyttävät uudelleenajattelua. Horisontaalisääntelyn alta on poistettava vertikaaleja rasittava legacy-sääntelyä. Investointivarmuus, ketteryys, resilienssi ja ennustettavuus ovat tässä avainsanoja.

LVM pitää tärkeänä E-kirjeen E 58/2023 linjausta, jonka mukaan unionissa on jatkettava johdonmukaisesti ilmastonmuutoksen vastaisia ja luonnon monimuotoisuutta vahvistavia politiikkatoimia huomioiden kestävän kehityksen periaatteet. EU:n 2040 ilmastotavoitteen tason tulee johdonmukaisesti ja uskottavasti tukea EU-tason ilmastoneutraaliuden saavuttamista vuoteen 2050 mennessä. Digitaalisten ratkaisujen mahdollisuudet tulee ottaa täysimääräisesti käyttöön ja digitaalisten ratkaisujen tulee olla itsessään ekologisia. E-kirjeessä mainitun mukaisesti puhtaan siirtymän kannalta avainasemassa olevat teknologiat ja innovaatiot ovat riippuvaisia datan saatavuudesta, vapaasta liikkumisesta ja hyödyntämisestä.

EU:ssa tulee jatkaa työtä datatalouden ja digitalisaation edistämiseksi niin horisontaalisti kuin sektorikohtaisesti. EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää investointeja erityisesti murrosteknologioihin, kuten tekoälyratkaisut, suurteho- ja kvanttilaskenta, siruteknologia sekä 6G. Samoin korostamme EU:n globaalin vaikuttavuuden parantamista murrosteknologioiden standardointiin liittyen.

Euroopan strateginen kilpailukyky sekä häiriönsietokyvyn vahvistaminen vaativat tehostettujen riskinhallintatoimien lisäksi lisäpanostuksia kriittiseen digitaaliseen infrastruktuuriin, kuten mobiiliverkkoihin, merikaapeleihin, satelliitteihin, datakeskuksiin, tulevaisuuden teknologiaratkaisuihin ja kriittisiin teknologioihin sekä eurooppalaisten arvoketjujen kehittämiseen. Osana tätä kokonaisuutta tulee tunnistaa korkean kyberturvallisuuden tason ja osaamisen merkitys Euroopan kilpailukyvylle.